

GALERIJA UMJETNINA, SPLIT, HRVATSKA

JASMINKA BABIĆ*

IM 37 (1-4) 2006.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

sl.1. Galerije umjetnina Split, u neposrednoj blizini Dioklecijanove palače

sl.2. Galerija umjetnina Split

Prije predstavljanja samoga projekta želim kazati nekoliko riječi o Galeriji umjetnina. Riječ je o jednoj od najstarijih umjetničkih muzejskih institucija u Hrvatskoj. Važno je napomenuti da je Galerija, nažalost, jedina institucija koja se sustavno bavi likovnom umjetnošću u Splitu. Osnovana je s ciljem prikupljanja i čuvanja likovne baštine prošlih stoljeća, ali i promoviranja i poticanja suvremene umjetnosti. Stoga su njezin fundus i njezine aktivnosti zrcalo te kompleksne uloge u kulturnome i umjetničkom životu sredine. Drugim riječima, Galerija umjetnina danas je specifična kombinacija muzeja moderne i suvremene umjetnosti i pinakoteke starih majstora.

Na prezentacijskome materijalu uz logo Galerije umjetnina istaknute su dvije godine: 1908. i 2008. Zašto? Godine 1908. održana je najvažnija likovna manifestacija prošlog stoljeća u Splitu – *Prva dalmatin-*

ska umjetnička izložba. Bila je to inicijacija suvremene umjetnosti u malome provincijskom gradu. Broj od 10 000 posjetitelja izložbe za grad koji je imao samo nešto više od 20 000 stanovnika govori sam za sebe. Tijekom izložbe pokrenuta je inicijativa za osnivanjem galerije koja bi na prikladan način preuzela brigu o daljnjem razvoju umjetničkog života. Istodobno su otkupljene i prve umjetnine za buduću galeriju.

Dakle, 1908. godina bila je početak, a 2008. godina trebala bi biti završetak jednog sna, koji je s vremenom postao noćna mora. Nadamo se, i želja nam je, 2008. dovršiti projekt Galerije umjetnina, dobiti izložbene prostore i otvoriti novi stalni postav koji će prikazati djela iz fundusa.

Iako je *Prva dalmatinska umjetnička izložba* organizirana 1908., bilo je potrebno još 20 godina da se donese formalna odluka o osnivanju Galerije umjetnina

sl.3. Adaptacija i nadogradnja sjeverne strane zgrade Galerije umjetnina Split

sl.4. Pogled na Galeriju umjetnina sa istočne strane

sl.5. Sadašnji izgled stare zgrade Umjetničke galerije

(29. svibnja 1928.). Konačno je 1. prosinca 1931. godine u iznajmljenoj zgradi svečano otvorena Galerija. Zgrada nije bila građena za Galeriju, već kao najamna stambena zgrada, koja je tek neznatno adaptirana i prilagođena novoj namjeni. Prikupljeno je 500 umjetnina, od kojih je 300 odmah izloženo. Galerija je svoju aktivnost razgranala i proširila izvan kuće i grada. Uspostavljena je organizacija povjerenika u mnogim dalmatinskim gradovima. Njihova je zadaća bila prikupljanje podataka o umjetninama na svom području, kao i okupljanje prijatelja i ljubitelja umjetnosti kako bi se što širi krug ljudi uključio u promicanje i zaštitu umjetničke baštine. Već tijekom prve godine djelovanja galerijski je fundus obogaćen za 165 umjetničkih djela. Kako su mnoge umjetnine došle u Galeriju u lošem stanju započeti su restauratorski zahvati. Spomenimo još i početke izdavačke djelatnosti.

U međuvremenu je fundus s početnih 500 narastao na više od 3 400 umjetničkih djela. Neka su djela iz 14. stoljeća, a većina pripada hrvatskoj umjetnosti 19. i 20. stoljeća. U galerijskom fundusu nalaze se brojna djela koja imaju izuzetno važno mjesto u povijesti hrvatske umjetnosti. Od početka 1950-ih do kraja 1970-ih godina ravnatelj Galerije umjetnina bio je istaknuti hrvatski povjesničar umjetnosti Kruno Prijatelj. U to je vrijeme, s obzirom na poslijeratne prilike, Galerija umjetnina bila iznimno aktivna. Posebno treba istaknuti početak organiziranja izložbi suvremenih autora. Fundus je rastao i odredio ono što je i danas naša politika prikupljanja, a to je skupljanje djela suvremenih hrvatskih umjetnika. Među

recentnim akvizicijama radovi su Nine Ivančić i Viktora Popovića. Posebno ističemo dvije značajne donacije: 44 rada Ljube Ivančića i 94 rada Jurja Dobrovića.

Izložbena djelatnost ostvarivala se u dijelu prizemlja stare zgrade. Unatoč skučenim uvjetima tijekom 1960-ih i 1970-ih organizirane su brojne izložbe, no u 1980-ima zavladao je zatišje. Krajem 1990-ih, dolaskom današnjeg ravnatelja i zapošljavanjem novih kustosa, započela je živa izlagačka aktivnost. Izložbe su organizirane u prizemlju i na katu stare zgrade. Na fotografijama su izložbe *Enformel* iz 2001. godine i izložba suvremenoga hrvatskog umjetnika Lovre Artukovića, koja je ujedno bila posljednja izložba organizirana u staroj zgradi u Lovretskoj ulici.

Jedna od prvih izložbi organiziranih u novom prostoru bila je izložba *Antologijska djela Galerije umjetnina*. Pokazali smo 130 radova s namjerom da privučemo pozornost javnosti na iznimnu vrijednost fundusa Galerije umjetnina koji je, nažalost, nedostupan publici. Osim izložbi iz fundusa (*Emanuel Vidović, Mato Celestin Medović, Izbor djela iz zbirke starih majstora*) priređene su izložbe etabliranih hrvatskih umjetnika, primjerice Dubravke Rakoci, Gorana Petercola, Nine Ivančić, Gorana Trbuljaka. Također organiziramo i monografske izložbe. Među njima se posebno ističe izložba Ljube Ivančića *Aktovi*, realizirana u suradnji s Umjetničkim paviljonom iz Zagreba. Poseban izložbeni ciklus, pokrenut 2000. godine, predstavlja mlade hrvatske umjetnike. Riječ je o manjim izložbama, kakvih orga-

sl. 6. Izložba: Lovro Artuković, 2001.

sl. 7. Iz fundusa Galerije umjetnina Split: Marino Tartaglia, *Češčenje*, 1924.

sl. 8. Iz fundusa Galerije umjetnina Split: Vlaho Bukovac, *Mladi violinista (Armando Meneghello)*, 1885.

niziramo prosječno 5-6 u godini (primjerice, izložbe Alema Korkuta i Vedrana Perkova). Tako koncipiranom izlagačkom djelatnošću nastojimo, uz obradu i izlaganje vlastitog fundusa, dati javnosti širu sliku ne samo o lokalnoj, već o cjelokupnoj hrvatskoj suvremenoj sceni.

Vratimo se zgradi. Ovo je današnji izgled stare zgrade. (sl. 5.) Tu su i danas uredi, biblioteka i arhiv, ali i cjelokupni fundus smješten u provizornim čuvaonicama. Dio prostora zauzima građa drugih gradskih institucija (Muzeja grada Splita i Gradske biblioteke). Očito je da ta zgrada od samih početaka nije bila primjerena muzejskoj instituciji kao što je naša. Dugo se raspravljalo gdje smjestiti Galeriju umjetnina. Polazeći od temeljnih činjenica i načela (Splitu je nužan muzej moderne i suvremene umjetnosti; fundus Galerije umjetnina među najdragocjenijima je u Hrvatskoj; stanje fundusa je zbog neadekvatnog smještaja krajnje zabrinjavajuće; trenutačni su prostorni uvjeti ispod svih standarda; rješenjem ne smije biti parcijalno niti Galerija može biti prostorno dislocirana; rješenjem se mora uzeti u obzir projekciju rada Galerije umjetnina u budućnosti), a imajući na umu potrebe Galerije umjetnina, djelatnici Galerije smatrali su da je zgrada Stare bolnice optimalno rješenje. Mogućnost širenja unutar bedema Cornaro čini taj prostor potpuno adekvatnim za Galeriju umjetnina i njezin očekivani prirodni razvoj.

U adaptiranoj zgradi Stare bolnice smješten je 1980. Muzej revolucije, koji je ukinut 1991. godine. Međutim, trebalo je proći punih deset godina da Gradsko poglavarstvo tu zgradu dodijeli Galeriji umjetnina. U

tom razdoblju zgradu su zaposjedali razni korisnici, u izložbenim su se prostorima održavale izložbe mahom niske razine kvalitete, a nerijetko je prostor korišten za različite sajmove. Godine 2001. zgrada je službeno dodijeljena Galeriji umjetnina, no trebalo je još punih pet godina da se iz prostora isele dotadašnji korisnici.

Južno od Galerije je najuže središte grada, Dioklecijanova palača iz 4. stoljeća. Sa sjeverne strane Galerija je zaštićena baroknim bedemom. Unutrašnjost bedema izuzetno je važna za projekt Galerije umjetnina. Unatoč neposrednoj blizini Palače, taj je prostor godinama vrlo mračno mjesto kojim se koriste prostitutke i narkomani. Ta svojevrsna crna rupa za nas je vrlo važna jer znači mogućnost proširenja Galerije izvan zgrade.

Dakle, od samoga početka Galeriju umjetnina promišljali smo i sagledavali u širem kontekstu bedema Cornaro. Nažalost, u fazi projektiranja uvelike su nas ograničavali važeći urbanistički planovi, koji su dopuštali samo rekonstrukciju unutar postojećih dimenzija. Projekt adaptacije zgrade za potrebe Galerije umjetnina izradio je arhitekt Vinko Peračić 2003. godine. Zbog složenosti projektnog zadatka, obveze poštovanja postojeće građevinske strukture i izrazito osjetljivoga prostornog konteksta (problem restauracije i funkcije bedema Cornaro, neposredna blizina Dioklecijanove palače), posao se morao obaviti krajnje pažljivo.

Zadani je prostor uz minimalne intervencije prilagođen potrebama Galerije. S obzirom na specifične funkcije i sadržaje, predloženo rješenje nudi optimalno i funkcionalno iskorištenje zgrade. Prizemlje je namijenjeno

sl. 9. Izložba: Dubravka Rakoci, 2001.

sl. 10. Izložba: *Splitska suvremena umjetnost: nova generacija* / rad Kristine Restović: *Vozanje*, 2006.

raznolikim sadržajima s relativno brzim ritmom izmjene. Osim izložbene djelatnosti u za to namijenjenim prostorima, mogućnost natkrivanja atrija otvara prostor i za druge kulturne sadržaje: koncerte, predstave, predavanja, promocije... U prizemlju su planirani muzejska prodavaonica, kavana, specijalizirana knjižara i mala polivalentna dvorana. Takvom artikulacijom prostora afirmiran je prostor atrija, koji postaje interni trg, polazna i završna točka kretanja kroz objekt. Kat, na koji se dolazi glavnim stubištem u sjevernom krilu zgrade, namijenjen je izlaganju stalnog postava. Novoizgrađeni dio na sjevernom krilu zgrade prostorno je i sadržajno odvojen od ostatka zgrade. Tu su smješteni uredi, restauratorska radionica, apartmani za gostujuće umjetnike i kustose, knjižnica i arhiv. Funkcionalnim rasporedom svi navedeni prostori mogu djelovati kao cjelina ili samostalno, što je izuzetno važno s obzirom na sadržaj i sigurnosni režim. Sukladno raspoloživim sredstvima, 2004. godine započeti su radovi prve faze rekonstrukcije – adaptacija i dogradnja zgrade Galerije umjetnina – sjevernog dijela s dogradnjom. U sklopu radova prve faze uređeni su ovi prostori: sjeverni izložbeni prostor u prizemlju, biblioteka, čitaonica, arhiv, restauratorska radionica, muzejska prodavaonica, uredi, dio depoa, apartmani, sanitarije i vertikalne veze objekta. Osim toga, instalirana je većina termo-instalacija.

U međuvremenu su počeli radovi druge faze adaptacije zgrade. U prostorno-sadržajnom smislu to znači završetak poslova u izložbenim prostorima prizemlja i kata, uređenje prijamnog dijela i atrija. Do izgradnje

izložbenog prostora za povremene izložbe unutar bedema Cornaro izložbeni će prostor na prvom katu biti u funkciji stalnog postava, dok će se u izložbenom prostoru u prizemlju organizirati povremene izložbe. Nakon završetka dogradnje unutar bedema Cornaro ukupni će izložbeni prostor u adaptiranoj postojećoj zgradi biti u funkciji stalnog postava.

Kao što smo naglasili, prostorni kapacitet postojeće zgrade neće biti dostatan za sve potrebe Galerije umjetnina. Stoga su sva naša nastojanja bila usmjerena na stvaranje pretpostavki za širenje Galerije umjetnina unutar bedema Cornaro. Planirana bi dogradnja, među ostalim, riješila dva temeljna muzejska sadržaja: prostor za čuvanje umjetnina i suvremeni izložbeni prostor za povremene izložbe.

Generalnim urbanističkim planom Splita, usvojenim krajem 2005. godine, *omogućavaju se zahvati koji uključuju novu gradnju u kompleksu bedema Cornaro*. Prema projektu Galerije umjetnina, riječ je o trećoj fazi, odnosno o dogradnji sadržaja (izložbeni prostor, čuvaonica...) u bedemu Cornaro za naše potrebe. Konačnim prijedlogom izmjena i dopuna PUP-a povijesne jezgre grada Splita, koje je usvojilo Gradsko vijeće grada Splita 21. ožujka 2007., *zgrada Galerije proširit će se u dvije podzemne etaže prema bastionu Cornaro. Bedem će, pak, doživjeti cjelovitu obnovu kako bi se prikladno prezentirao javnosti*.

Navedenim odlukama dobili smo zeleno svjetlo za nastavak rada na projektu Galerije umjetnina. Prema

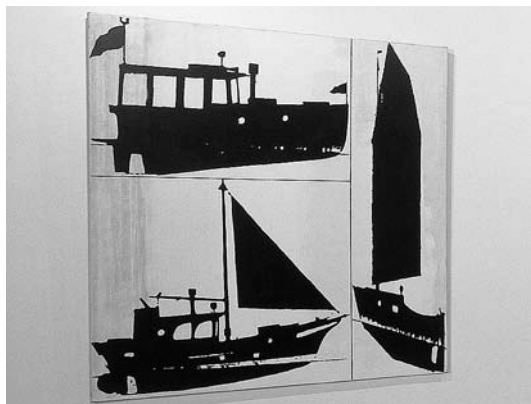

uvjetima, svi sadržaji koji će se graditi unutar bedema Cornaro moraju biti ispod postojeće razine tla. Drugim riječima, dogradnja će se izvesti u razini podruma i prizemlja postojeće zgrade. Osim dogradnje Galerije umjetnina, planirana je i rekonstrukcija bedema. S tim u vezi izradili smo programsku shemu proširenja Galerije umjetnina unutar bedema Cornaro. Prva je razina duboko pod zemljom, većina prostorija su čuvaonice, radionice i prostori za pripremu izložbi. Sljedeća je razina ona koja komunicira s prizemljem stare zgrade i namijenjena je povremenim izložbama. Na toj su razini smješteni i drugi sadržaji namijenjeni posjetiteljima: polivalentna dvorana, igraonica, muzejski restoran... Posljednja je razina parka, na kojoj je planiran park skulptura. Rekonstrukcija bedema nije strogo vezana za projekt Galerije umjetnina. O tome će, naime, konačnu riječ reći konzervatori.

Zaključimo: dogradnja unutar bedema Cornaro (treća faza), uz ostale muzejske sadržaje, optimalno će riješiti dva temeljna preduvjeta za funkcioniranje muzeja: izložbeni prostor za povremene izložbe (oko 1 500 m²) i prostor za čuvaonice (depoe) umjetnina (oko 1500 m²). Izgradnjom suvremenoga izložbenog prostora stvorit će se temeljna pretpostavka da i Split postane destinacija velikih međunarodnih izlagačkih projekata. Alarmantno stanje fundusa posljedica je nepostojanja čuvaonica od osnivanja Galerije umjetnina do danas. S obzirom na to, kao i na broj i raznolikost umjetnina te očekivani rast fundusa, planiranje i izgradnja suvremenih čuvaonica nameće se kao prioritet.

Ukupna muzejska površina u koju je uključena postojeća zgrada (4 200 m²) i dogradnja u bedemu Cornaro (4 500 m²) iznosi oko 8 700 m². Kao usporedba mogu poslužiti muzeji koji se trenutačno planiraju ili realiziraju u Hrvatskoj. Tako je kvadratura Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu 15 000 m², dok je kvadratura Muzeja moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci 9 000 m².

Neki smatraju da je ovo vrlo optimističan projekt. To dobro znaju kolege iz Hrvatske. Mi se ipak nadamo će biti realiziran, iako smo svjesni da je 2008. godina već tu. Godina ili dvije u usporedbi s cijelim stoljećem zacijelo nisu dugo razdoblje, ali mi smo nestrpljivi.

sl.11. Iz fundusa Galerije umjetnina Split: Viktor Popović, Bez naziva, 2003.

sl.12. Iz fundusa Galerije umjetnina Split: Nina Ivančić, 20' Lake Union Cruiser / 30' Motor Vessel "Polaris" / 23' Lug Sloop "Sourdough", 1994.

sl.13. Izložba: Enformel, 2001.

GALLERY OF FINE ARTS, SPLIT, CROATIA

The initiative for the foundation of the Gallery for Fine Arts was raised in 1908, during the First Dalmatian Art Exhibition. The Gallery of Fine Arts was founded in 1928, and opened in 1931, in a rental residential building. Through history, the Gallery displayed an open concept and functioned both as a museum of historical paintings and a museum of modern and contemporary art. It holds almost 3400 works, ranging from the 14th century until today. The collections of modern and contemporary art, prevailing in the number of items, include the works by key protagonists of Croatian art, but also the works of important Slovenian and Serbian artists. In 2001, the City of Split gave the building of the former Museum of the Revolution to the Gallery of Fine Arts. The reconstruction of the building commenced in 2004, after the project of the ARP architectural office. In the meantime, a program scheme was elaborated. It includes the expansion of the Gallery within the baroque Cornaro fortification. Along with the permanent exhibition space (approx. 2,200 square metres), temporary exhibitions (approx. 1500) and storage rooms (approx. 1500), the project includes: a library, an archive, a restoration workshop, a digital museum, a cafe, a museum restaurant etc. The overall surface of closed space, including the existing building and the extension in the Cornaro fortification, amounts to 8,700 square metres. The reconstruction of the original appearance of the fortification is also planned.

* JASMINKA BABIĆ is an art historian living in Split, Croatia. She has graduated Art history and English language and literature from the University of Zagreb. She has curated more than twenty exhibitions of contemporary Croatian artists and frequently publishes essays on contemporary art. She is currently employed as a senior curator in the Gallery of Fine Arts in Split.

A presentation at the international conference 'Destination. New Museum. Building' Museum of Contemporary Art, Zagreb, Croatia, 2006.

The text has been slightly modified in line with the editing and subediting conventions of the publication.

Za objavljivanje priredila / Prepared for publication by: Jasminka Babić

Prijepis tonskog zapisa / Transcript of sound recording: Ksenija Pavlinić - Tomašegović

Prijevod s engleskog jezika / Translation from English: Jasminka Babić

Images: © Galerija umjetnina, Split, Hrvatska